

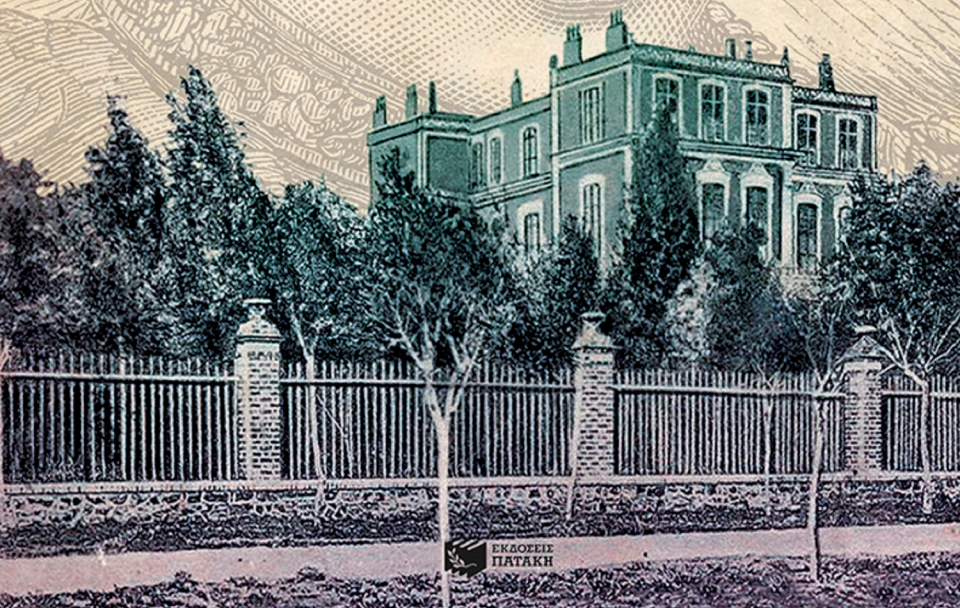


ΖΟΥΛΦΙ ΛΙΒΑΝΕΛΙ

Στη ράχη της τίγρης

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΦΡΑΓΚΩ ΚΑΡΑΟΓΛΑΝ



ΖΟΥΛΦΙ ΛΙΒΑΝΕΛΙ

Στη ράχη της τίγρης

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ
ΦΡΑΓΚΩ ΚΑΡΑΟΓΛΑΝ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 610

Ζουλφί Λιβανελί, *Στη ράχη της τίγρης*

Zülfü Livaneli, *Kaplann Sirtında*

Μετάφραση: Φραγκώ Καραόγλαν

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια - Διορθώσεις: Μάριος Παρθένης-Γαρδικής

Σελιδοποίηση: Σπυριδούλα Βονίτση

Copyright© İnkilâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2022

This translation published by arrangement with Other Press LLC

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2023

Πρώτη έκδοση στην τουρκική γλώσσα από τις εκδόσεις İnkilâp, 2022

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Απρίλιος 2024

KET Z082 ΚΕΠ 304/24

ISBN 978-618-07-0817-2



ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΙΨΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

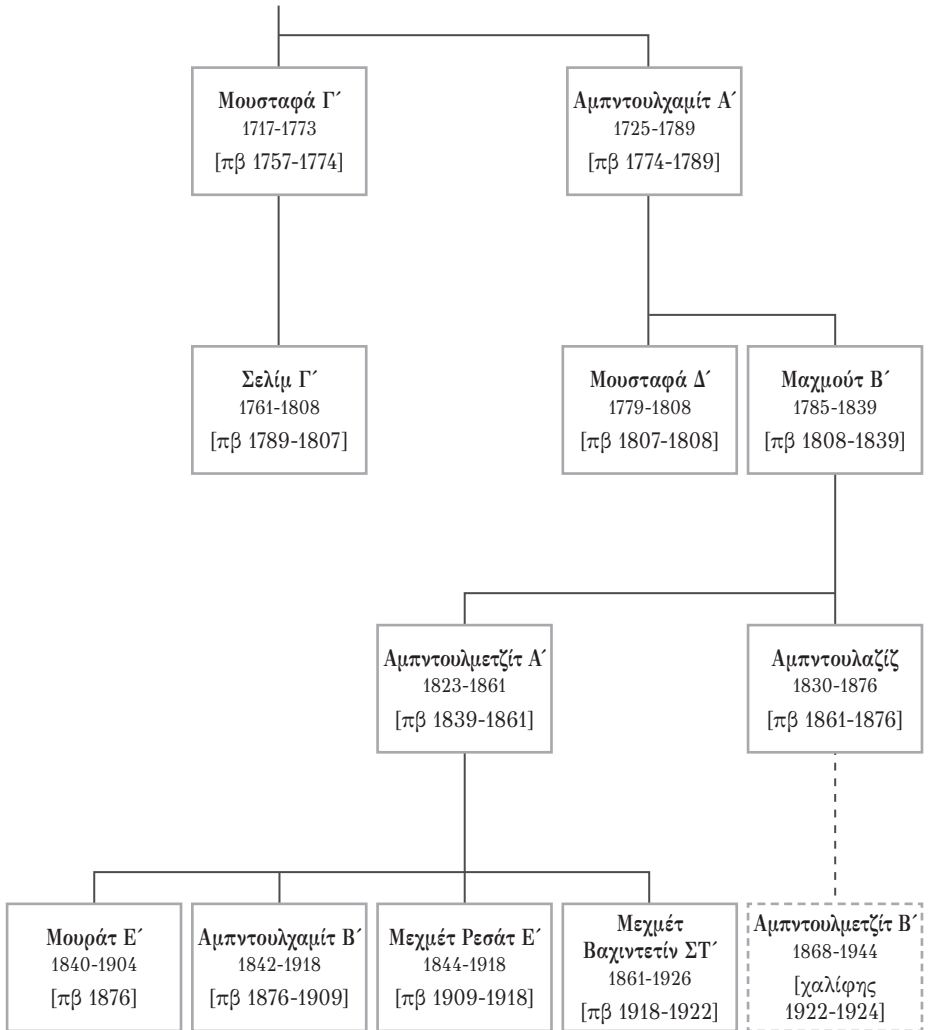
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Ασφαλώς και δε μου αρέσει η έκφραση
παρανοϊκός σουλτάνος, ωστόσο, επειδή από αυτούς
που θα γράψουν για τον πατέρα μου δεν περιμένω
εγκώμια, αλλά καταγραφή της ιστορίας,
που δυστυχώς είναι η πραγματικότητα,
είμαι υποχρεωμένος να την αποδεχθώ.

Πρίγκιπας Αμπίντ εφέντης,
γιος του Αμπντουλχαμίτ Β΄

Η Οθωμανική Δυναστεία κατά την τελευταία περίοδο της αυτοκρατορίας



πβ = περίοδος βασιλείας

Μ' ΕΒΑΛΛΑΝ ΣΤΗ ΡΑΧΗ ΜΙΑΣ ΤΙΓΡΗΣ από γεννησιμιού μου, σκέφτεται, αυτή είναι η μοίρα ενός πρίγκιπα διαδόχου, να μεγαλώνει πάνω στη ράχη μιας τίγρης· εκθαμβωτική επίδειξη πυγμής και δύναμης, η αίσθηση της επιβολής πάνω σ' ένα πλάσμα τόσο μεγαλοπρεπές όσο μια τίγρη, η ικανοποίηση, το προνόμιο να νιώθεις τις συσπάσεις των ατσάλινων μυώνων της ράχης του σαρκοβόρου ανάμεσα στα πόδια σου, η υπεροχή τού να διαφεντεύεις το φοβερό κτήνος που όλοι φοβούνται, το αίσθημα ότι είσαι θεός, και από την άλλη ο φόβος. Φόβος, ναι. Μια κρύα ανατριχίλα που σε διαπερνάει, μερικές φορές, απ' την κορφή ως τα νύχια, λες κι ένα φίδι γλιστράει πάνω στη ραχοκοκαλιά σου.

*Οι περισσότεροι πρίγκιπες διάδοχοι γεννιούνται καταδικασμένοι να εκτελεστούν, σκέφτεται, σάμπως, στην οικογένειά μας δεν έχουμε δει να στραγγαλίζονται βυζασταρούδια μαζί με τα δεκαοκτώ μεγαλύτερα αδέρφια τους; Μήπως μπρισίμι*¹ δεν τυλίχτηκε στον λαιμό εκατοντάδων*

¹ Ο αστερίσκος δηλώνει τις λέξεις που εξηγούνται στο Γλωσσάρι στο τέλος του βιβλίου.

διαδόχων που δεν μπόρεσαν να γίνουν σουλτάνοι; Μήπως και όσοι τους χαριζόταν η ζωή, αναρωτιέται, δεν περνούσαν τα χρόνια τους φυλακισμένοι στο «κλουβί», το αποκλεισμένο διαμέρισμα, περιμένοντας τον δήμιο, απαγγέλλοντας την ομολογία της πίστεως κάθε που άκουγαν βήματα να πλησιάζουν, κι έχασαν οι περισσότεροι εκεί μέσα τα λογικά τους, πασχίζει όμως εν τω μεταξύ να μη φέρνει στον νου του τον μεγάλο αδελφό και τα μικρότερα αδέρφια του που έχει ο ίδιος φυλακίσει.

Στον κόσμο αυτόν δεν υπάρχει ενδιάμεσο, ή κερδίζεις ή χάνεις. Όσο στέκεσαι στη ράχη της τίγρης, είσαι κυρίαρχος της δύναμης που υποτάσσεται σε κάθε προσταγή σου, είσαι ισχυρός, ευδαίμων· αλίμονο όμως: τη στιγμή που θα πέσεις απ' τη ράχη της, η τίγρη θα σε κατασπαράξει αδίστακτα σαν άτυχη γαζέλα που 'χει πέσει στα νύχια της. Απαράβατος όρος για να συμβιώσεις με την τίγρη είναι να είσαι ο κύριος και αφέντης της. Ή είσαι ο κύριος ή το θήραμά της.

Δεν επέλεξα εγώ την κατάσταση αυτήν, σκέφτεται, ο άνθρωπος, ο κάθε άνθρωπος έρχεται στον κόσμο σε μια οικογένεια που δεν την έχει επιλέξει, με ένα πεπρωμένο που δεν το ορίζει· και το δικό μου ήταν, θα έλεγε κανείς, να γεννηθώ στη ράχη μιας τίγρης. Δεν μπορείς να ξεφύγεις από το πεπρωμένο σου.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Πρώτη νύχτα εξορίας στη Θεσσαλονίκη
– Παγωτό τα μεσάνυχτα
– Σουλτανική παράνοια – Τραβιάτα

28 Απριλίου 1909

ΤΗ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΕΚΕΙΝΗ ΝΥΧΤΑ, ο τριακοστός τέταρτος Οθωμανός σουλτάνος και εκατοστός δέκατος τρίτος χαλίφης των απανταχού μουσουλμάνων Αμπντουλχαμίτ Β΄ ανασηκώθηκε στηρίζοντας το δεξί του χέρι στο πάτωμα· ψαχουλεύοντας με τ' αριστερό κάπου να πιαστεί, άγγιξε κάτι μαλακό και δοκίμασε να σηκωθεί χρησιμοποιώντας το σαν αντιστήριγμα. Πονούσε το χέρι, το πόδι και ο γοφός του. Όταν στάθηκε όρθιος, έβγαλε το τσακμάκι που πάντα είχε στο τσεπάκι του γιλέκου του· το άναψε· η φλόγα φώτισε κάπως το δωμάτιο, αλλά η καρδιά του σφίχτηκε ακόμα πιο πολύ στο λιγοστό φως. Θέλησε πρώτα να δει πού είχε ακουμπήσει για να σηκωθεί. Μια μεγάλη σκούρα πολυθρόνα, στο ημίφως δεν μπορούσε να ξεχωρίσει το χρώμα της, επενδυμένη μάλλον με βελούδο, αντικριστά τοποθετημένη με άλλη μια ίδια. Μονομιάς, σαν να χτύπησε το γερασμένο κορμί του μια αστραπή, ο παντισάχ τα θυμήθηκε όλα. Δε βρισκόταν στο παλάτι του στην Ισταμπούλ, την πόλη όπου

ξυπνούσε κάθε πρωί επί τριάντα τρία χρόνια, βρισκόταν πολύ μακριά. Ήταν φυλακισμένος στο δωμάτιο μιας έπαυλης στη Θεσσαλονίκη. Σήκωσε το τσακμάκι ψηλά και περιέφερε το βλέμμα του στο δωμάτιο. Όσο κινούσε το χέρι του, το αμυδρό φως έγλειφε τον διάκοσμο στο ψηλό ταβάνι, τα παράθυρα με τα κλειστά παντζούρια, το παρκέ στο πάτωμα και τις δυο πολυθρόνες.

Μια αλλόκοτη αίσθηση κατέκλυσε τον σουλτάνο. Ήταν μόνος κι έρημος μες σ' αυτή την άγνωστη κάμαρα. Οι θυγατέρες, οι γιοι, οι σύζυγοι, οι υπηρέτες του, θα πρέπει να είχαν πλαγιάσει πάνω στα ξύλινα πατώματα της ολότελα άδειας έπαυλης. Εδώ τους είχαν φέρει οι στρατιώτες και έφυγαν κλειδώνοντας τη μεγάλη δίφυλλη πόρτα. Έτσι είχαν βρεθεί να στέκονται σε μια αίθουσα στο ισόγειο· θα πρέπει να ήταν μια αίθουσα υποδοχής, ένα σαλόνι, στη μέση του οποίου βρισκόταν, μοναδικό έπιπλο, σαν μνημείο ερημιάς, ένα μεγάλο τραπέζι. Είχαν καθίσει χάμω με το κεφάλι σκυμμένο μπροστά, ντρέπονταν να κοιτάξουν ο ένας τον άλλο. Κάμποση ώρα μετά, η μεγάλη του κόρη είδε δυο πολυθρόνες παρατημένες σε μια γωνιά. Δυο ογκώδεις πολυθρόνες επενδυμένες με σκούρο πράσινο βελούδο. Οι υπηρέτες, με τη βοήθεια και των κοριτσιών του, τις μετέφεραν στο δωμάτιο αριστερά και τις ένωσαν αντικριστά. «Σουλτάνε μου, αναπαυθείτε εσείς προσώρας εδώ και αύριο έχει ο Θεός» του είχαν πει, «οι στρατιώτες σας αποκλείεται να σας αφήσουν έτσι, σίγουρα δεν είχαν τον χρόνο να προετοιμαστούν». Εκείνη ακριβώς τη στιγμή άκουσαν ν' ανοίγει η εξώθυρα της αχανούς τριώροφης έπαυλης, κάποιος ξεκλείδωσε τη δίφυλλη πόρτα του σαλονιού και μέσα μπήκε ένας αξιωματικός συνοδευόμενος από στρατιώτες που κρατούσαν λάμπες πετρελαίου. Η απότομη είσοδος, σε αυστηρή

στρατιωτική παράταξη, τάρραξε τα ευαίσθητα νεύρα του γηραιού σουλτάνου που όλα του τα χρόνια είχε ζήσει με τον φόβο μιας απόπειρας κατά της ζωής του. Ο κρότος απ' τα στρατιωτικά άρβυλα αντήχησε στην άδεια έπαυλη, το φως απ' τις λάμπες μάκρυνε τις σκιές πάνω στους τοίχους. Σε αντίθεση με το κάπως εξευγενισμένο πρόσωπο του διοικητή, τα σκληρά βλέμματα των στρατιωτών καρφωμένα πάνω στα μέλη της οικογένειάς του που κάθονταν στο πάτωμα δεν προμήνυαν τίποτα καλό. Μπορεί να τους εκτελούσαν επιτόπου, μπορεί να αποτελούσε πλέον παρελθόν, όπως τόσα άλλα, το έθιμο που ήθελε να μη χύνεται αίμα μελών της δυναστείας. Παρατήρησε ότι τα παιδιά του ήρθαν και στάθηκαν μπροστά του. Οι τρεις κόρες, ο μεγάλος γιος και οι γυναίκες του, δημιούργησαν γύρω του μια προστατευτική ασπίδα. Ο διοικητής, προφανώς αντιλαμβανόμενος την κατάσταση, είπε, «Κύριε, σας φέραμε φαγητό και νερό».

Δύο στρατιώτες πήγαν και τοποθέτησαν τον μεγάλο δίσκο που κουβαλούσαν πάνω στο τραπέζι. «Να μας συγχωρείτε» συνέχισε ο διοικητής, «η άφιξη σας ήταν ξαφνική και δεν υπήρχε χρόνος να προετοιμαστεί η έπαυλη. Εδώ έμενε μέχρι χθες ο Ρομπιλάντ² πασάς*· εκκένωσε το κτίριο κατόπιν εντολής, μεταφέροντας και όλα του τα έπιπλα. Ίνσαλλαχ, αύριο θα μπορέσουμε να προμηθευτούμε κρεβάτια και ό,τι άλλο χρειάζεται από ξενοδοχεία». Τον διοικητή έμοιαζε να τον στενοχωρεί η κατάσταση στην οποία είχε περιπέσει η σουλτανική οικογένεια, οι στρατιώτες όμως συνέχιζαν να κοιτούν εχθρικά.

² Nicolis di Robilant, 1855-1943, Ιταλός στρατηγός. Υπεύθυνος για την ανασυγκρότηση της οθωμανικής χωροφυλακής (1908-1911). [Σ.τ.Μ.]

«Ο Θεός να σας έχει καλά, αξιωματικέ!» είπε ο παντισάχ, «Πώς ονομάζεστε;».

«Αλή Φετχί, κύριε. Ήρθα από την Ισταμπούλ. Είμαι ο υπεύθυνος για σας. Μου είπαν ότι τα φαγητά αυτά τα παράγγειλαν στο καλύτερο μαγειρείο της Θεσσαλονίκης» απάντησε ο διοικητής. Και μακάρι να μην το είχε ξεστομίσει, γιατί, μόλις ο παντισάχ άκουσε τις λέξεις φαγητό και παραγγελία, υποτροπίασαν οι φόβοι του, αφυπνίστηκε η θρυλική «σουλτανική παράνοια». Αυτό είναι, ώστε θα μας ξεκάνουν δηλητηριάζοντάς μας, ήταν η σκέψη που πέρασε απ' το μυαλό του. Δεν μπορούσε να δοκιμάσει αυτά τα φαγητά, αλλά δε γινόταν και να ζητήσει να τα πάρουν πίσω. Έπρεπε άμεσα να βρει μια δικαιολογία. «Κύριε διοικητά» είπε, «ευχαριστώ, αλλά έχω μια ενόχληση στο στομάχι. Δεν μπορώ να φάω τίποτε μαγειρευτό. Αν είναι δυνατόν θα ήθελα λίγο γιαούρτι και μεταλλικό νερό». Το μελαχρινό πρόσωπο του διοικητή πήρε μια έκφραση σαστισμάρας, ωστόσο είπε, «Εντάξει», στην επιθυμία του παντισάχ και διέταξε έναν στρατιώτη να φέρει γιαούρτι και μεταλλικό νερό.

Ο στρατιώτης βγήκε και γύρισε στο άψε σβήσε. Ο παντισάχ κοίταξε καχύποπτα το γιαούρτι μέσα στο βαθύ πιάτο και το μπουκάλι του νερού με το απείραχτο καπάκι, ωστόσο υπέθεσε πως δεν μπορεί να είχαν προλάβει να ανακατέψουν δηλητήριο μέσα σε τόσο λίγο χρόνο. Εκτός αυτού, ο κύριος διοικητής τού ενέπνεε κάποια εμπιστοσύνη. Τον ευχαρίστησε. Βγαίνοντας ο διοικητής χάιδεψε το κεφάλι του μικρότερου του γιου και κάτι ψιθύρισε. Αργότερα, η Ζουλφέντ κάλφα* τού μετέφερε ότι είχε μουρμουρίσει «Καημένο παιδί» κι αυτό θα συνέτεινε στη συμπάθεια και την εμπιστοσύνη που θα ένιωθε προς τον διοικητή, με τον καιρό, η σουλτανική οικογένεια.

Μόλις η πόρτα κλειδώθηκε απ' έξω, τα πεινασμένα παιδιά έτρεξαν στον δίσκο κι άρχισαν να ξεσκεπάζουν ένα ένα τα πιάτα. Προς μεγάλη τους απογοήτευση. Τα περισσότερα ήταν άδεια: κάποια είχαν λίγο γιαούρτι, άλλα μερικές φέτες ψωμί, όμως –περίεργο πράγμα– βρήκαν άφθονο παγωτό καϊμάκι. Μα ποιος μπορεί να είχε την τρελή ιδέα να προσφερθεί τέτοια ώρα παγωτό στη σουλτανική οικογένεια; Τους είχαν άρον άρον φορτώσει στο βαγόνι ενός τρένου και δεν είχαν φάει σχεδόν τίποτε σ' όλη τη διάρκεια του πολύωρου ταξιδιού. Σίγουρα όχι ο διοικητής, που το πρόσωπό του απέπνεε μια ειλικρίνεια. Ωστόσο, αυτός μεν είχε ανταποκριθεί με μια ευγενική κλίση του κεφαλιού στις ευχαριστίες του σουλτάνου, δείχνοντας τον σεβασμό του, αλλά δεν αισθάνονταν όλοι έτσι στο στράτευμα. Οι επαναστάτες, οι κομιτατζήδες, οι δυτικόφιλοι αξιωματικοί, θεωρούσαν τον σουλτάνο τους ως πηγή όλων των κακών, τον μισούσαν. Πιθανότατα είχε περισσότερους εχθρούς παρά φίλους στον ίδιο του τον στρατό. Πώς θα μπορούσε να εξηγηθεί αλλιώς το γεγονός ότι, ενώ μπήκαν στην πρωτεύουσα με σκοπό να καταστείλουν μιαν εξέγερση, αυτοί τον εκθρόνισαν στα καλά καθούμενα και τον εξόρισαν βιαστικά στη Θεσσαλονίκη;

Τα παιδιά στην αρχή βούτηξαν λίγο ψωμί στο γιαούρτι και ετοιμάζονταν να στραφούν στο παγωτό, όταν άκουσαν τον σουλτάνο να ξεφωνίζει, «Μη! Σταματήστε! Μην αγγίξετε αυτό το παγωτό!». Δεν υπήρχε αμφιβολία, το δηλητήριο ήταν στο παγωτό καϊμάκι που είχαν φέρει σε τέτοια μεγάλη ποσότητα. Για ποιον άλλο λόγο θα έστελναν αυτό το ανόητο πράγμα; Όλοι όσοι ήταν μαζεμένοι πάνω απ' το τραπέζι κοκάλωσαν ξαφνιασμένοι και τότε είδε τον μεγάλο του γιο να τον κοιτάζει με το στόμα του γεμάτο παγω-

τό. Συμφορά, σκέφτηκε, πάει το παιδί μου, έχασα τον διάδοχό μου. Το αγόρι φοβήθηκε, κανενός όμως δεν πέρασε απ' τον νου το δηλητήριο. Στον δίσκο δεν υπήρχαν μαχαιροπίρουνα ούτε κουτάλια. Οπότε ο διάδοχος είχε φάει το παγωτό με τα δάχτυλά του. Νόμισε λοιπόν, όπως όλοι οι άλλοι, ότι γι' αυτό είχε θυμώσει ο πατέρας τους. Μα, ναι, αναθρεμμένα στο παλάτι, πρώτα απ' όλα μάθαιναν τους κανόνες του σαβουάρ βιβρ, ήταν παιδιά με τρόπους. Από πού είχε προκύψει τώρα να τρώνε το παγωτό με τα χέρια;

Ο σουλτάνος τούς κοίταξε έναν έναν και αποφάσισε να μην πει τίποτα. Ο γιος του είχε ήδη δοκιμάσει το παγωτό, ήταν αργά τώρα πια, ότι έγινε έγινε. Δεν είχε νόημα να τρομοκρατήσει το παιδί περισσότερο, εξάλλου μπορεί και να είχε πανικοβληθεί άδικα. Αθόρυβα, προχώρησε προς το δωμάτιο που του είχαν ετοιμάσει, κρατώντας στο ένα χέρι το πιάτο με το γιαούρτι και στο άλλο το πράσινο μπουκάλι με το μεταλλικό νερό. Στάθηκε μπροστά στην πόρτα του δωματίου κι ευχήθηκε «Καλόν ύπνο» στα μέλη της οικογένειας και τους υπηρέτες του, «Ο Παντοδύναμος γνωρίζει ποιο είναι το καλό μας. Εκείνος μας φυλάει και μας προστατεύει. Ες αύριον, λοιπόν, έχει ο Θεός». Πάνω από τριάντα άτομα, γυναικόπαιδα και υπηρέτες, ευχήθηκαν στον σουλτάνο ευλαβικά καλή νύχτα και, αφού έκλεισε την πόρτα, ρίχτηκαν με τα χέρια στο παγωτό πρώτα τα μέλη της οικογένειας και μετά οι υπηρέτες για να τ' αποτελειώσουν.

Ο σουλτάνος έβγαλε απ' την τσέπη του τον σουγιά, που δεν τον αποχωριζόταν ποτέ· χρησιμοποίησε τη λεπίδα για να δοκιμάσει λίγο γιαούρτι με τη βοήθεια του σουγιά, πάλι, αφαίρεσε το καπάκι απ' το μπουκάλι του μεταλλικού

νερού, έσβησε τη δίψα του κι ύστερα κουλουριάστηκε στις δυο ενωμένες πολυθρόνες. Και στο παλάτι εξάλλου –ιδίως στη διάρκεια της ημέρας μετά το μεσημεριανό γεύμα– ξάπλωνε στις σεζλόγκ που βρίσκονταν στα διάφορα δωμάτια, το κρεβάτι τον ενοχλούσε, καμιά φορά μάλιστα κοιμόταν κάτω απ' το κρεβάτι. Τον είχε ξαφνιάσει –για να μην πούμε ότι τον είχε αφήσει σύζυλο– το γεγονός ότι τα τόσο καλοαναθρεμμένα παιδιά του είχαν ορμήσει στο παγωτό με τα χέρια. Στο παλάτι, ούτε η γάτα του, η πάλλευκη γάτα Αγκύρας που δεν κατέβαινε απ' τα γόνατά του, δεχόταν να φάει οτιδήποτε αν δεν της προσφερόταν με το πιρούνι. Τέτοιο καθωσπρέπει και εκλεπτυσμένο πλάσμα. Όμως, είχαν δει πολλά τα μάτια του και ήξερε τι μπορούσε να κάνει η πείνα στον άνθρωπο. Στους ατέλειωτους πολέμους οι άνθρωποι τρώγαν και τα τσαρούχια τους. Όλα κι όλα, όμως, αυτός είχε φροντίσει τον στρατό του, είχε νοιαστεί να μη μένουν ποτέ οι στρατιώτες χωρίς σιτηρέσιο. «Είθε ο Ύψιστος να μη δοκιμάσει τον άνθρωπο με την πείνα» σιγομουρμούρισε.

Μισούσε τον πόλεμο. Παρά ταύτα, βρέθηκε μες στον καταστροφικό Ρωσικό Πόλεμο με το που ανέβηκε στον θρόνο. Αν και ποτέ δεν το ομολόγησε σε κανέναν, ο σουλτάνος είχε σκεφτεί τότε ότι, μετά από αυτόν τον εξοντωτικό πόλεμο, κατά τον οποίο ο οθωμανικός στρατός είχε συντριβεί και η χώρα είχε βυθιστεί στον όλεθρο, η αυτοκρατορία ψυχorraγούσε, είχε σχεδόν διαλυθεί. Ωστόσο, οι δικοί του πολιτικοί ελιγμοί απέτρεψαν τα χειρότερα. *Εγώ είμαι ον πολιτικό, σκέφτηκε, δεν είμαι στρατιωτικός. Τι ανάγκη υπήρχε για πόλεμο; Μ' έπεισαν ότι ο στρατός μας ήταν σε πολύ καλή κατάσταση, αλλ' όμως δεν ήταν. Μακάρι να είχα διαπραγματευτεί με τον τσά-*

ρο, να μην είχαμε μπει στον πόλεμο, όλα λύνονται με την πολιτική.

Είχε πολλές ικανότητες για τις οποίες καυχιόταν, αλλά περισσότερο απ' όλες περηφανευόταν γι' αυτή του την ιδιότητα. Με τους Ρώσους, τους Άγγλους, τους Γάλλους, τους Αυστριακούς, είχε πάντοτε συνδιαλλαγεί προτάσσοντας την αρχή της ειρήνης και με αυτήν ως γνώμονα είχε λύσει τα προβλήματα. Είχαν προκύψει, είναι η αλήθεια, κάποιες αναταραχές και σύγχυση στο εσωτερικό, αλλά μήπως ήταν εύκολο να διαφεντεύεις τόσα έθνη; Στον νου του ήρθε πάλι η εκλεπτυσμένη του γάτα, που την τάζε με το πιρούνι και που αρνιόταν να φάει αλλιώς, ας ήταν να πέθαινε απ' την πείνα. Την είχε πεθυμήσει, όπως και τον πανέξυπνο παπαγάλο και τον σκύλο του, τον τόσο απαιτητικό για χάδια. Καυχιόταν που τα τρία ζωντανά συμβίωναν αρμονικά υπό την επίβλεψή του και το έφερνε αυτό πάντα ως παράδειγμα. «Ορίστε» έλεγε, «εάν αυτά τα τρία πλάσματα που απ' τη φύση τους θα έπρεπε να κατασπαράξουν το ένα το άλλο μπορούν να ζουν συμφιλιωμένα, γιατί να μην μπορούν και οι άνθρωποι;». Εάν, παρά το ένστικτό τους, η γάτα δεν ορμούσε στον παπαγάλο ούτε ο σκύλος στη γάτα, υπήρχαν πολλά μαθήματα να εξαχθούν από το γεγονός. Για να γίνει αυτό έπρεπε να εγκαθιδρυθεί μια ισορροπία ισχύος και ο ηγεμόνας ήταν καθοριστικός παράγοντας. Ούτως ή άλλως ο ηγεμόνας ήταν ο πατέρας και οι διάφοροι λαοί, τα παιδιά του. Όπως ακριβώς ένας πατέρας φέρεται δίκαια και ισότιμα στα παιδιά του, έτσι κι εκείνος είχε κατορθώσει να διατηρήσει, επί τριάντα τρία χρόνια, την ισορροπία ανάμεσα σε μουσουλμάνους και ορθόδοξους χριστιανούς, καθολικούς και εβραίους.

Ο σουλτάνος αναλογιζόταν συχνά πυκνά τις αρετές του

—ίσως επειδή δεν είχαν απομείνει πολλοί να τις θυμούνται— και αντλούσε ικανοποίηση. Ωστόσο, ετούτη την ώρα, μια αόριστη σκέψη γυρόφερνε, σαν μια μύγα που βουίζει ασταμάτητα, στο πίσω μέρος του μυαλού του, τον ενοχλούσε και έριχνε μια σκιά στην αίσθηση, *είμαι πολύ ευχαριστημένος από τον εαυτό μου*. Περί τίνος επρόκειτο; Φέροντας στον νου του μία μία τις σκέψεις που είχε κάνει, έφτασε στις λέξεις *πατέρας και παιδιά και διαμιάς θυμήθηκε: Τι είχε γίνει μ' αυτούς που είχαν φάει παγωτό; Δεν είχε ακούσει θρήνους και οδυρμούς, άρα δεν υπήρχε πρόβλημα. «Δόξα σοι» ευχαρίστησε τον Θεό. Ξάπλωσε ξανά στις ενωμένες πολυθρόνες. Τα αμπαρωμένα απ' έξω παντζούρια τού έδιναν μια αίσθηση ασφάλειας. Ξέρει αυτός, είναι δεξιοτέχνης ξυλουργός, σκέψου να μπορούσε να φέρει τα σύνεργά του απ' το παλάτι και τι δεν είχε φτιάξει με τα επιδέξια χέρια του: εταζέρες, τραπέζια, βιβλιοθήκες με κρυφά συρτάρια, σεντούκια με μυστικούς μηχανισμούς, που κανείς δεν κατάφερε να παραβιάσει· θα του ήταν παιχνιδάκι να αμπαρώσει τα μεγάλα παράθυρα και από μέσα. Η ζωή του δε διέτρεχε κίνδυνο, τον είχαν διαβεβαιώσει οι στασιαστές, μπορούσε όμως να στηριχτεί στον λόγο αυτών των αγυρτών; Ποιος ξέρει, ίσως τον είχαν μεταφέρει τόσο μακριά, στη Θεσσαλονίκη, επειδή φοβόντουσαν ότι, αν τον εκτελούσαν στην Ισταμπούλ, ο λαός θα αντιδρούσε. Ένας σουλτάνος δολοφονημένος σε μια έρημη έπαυλη στη Θεσσαλονίκη —ιδίως αν το κρατούσαν μυστικό— ποιον μπορούσε να ξεσηκώσει; Ακόμη κι αυτοί που θα τύχαινε να τ' ακούσουν θα προσπερνούσαν την είδηση ως φήμη. Όσο το σκεφτόταν, τόσο πιο πειστικό φάνταζε στο μυαλό του ένα τέτοιο σχέδιο. Ναι, τον είχαν φέρει εδώ, αυτόν και την οικογένειά του, για να τους δολοφονήσουν. Ειδεμή, το εύ-*

λογο θα ήταν να τους κλείσουν κάπου κοντά στο παλάτι του, στο ανάκτορο Τσιραγάν λόγου χάρη, που στραφτάλιζε απ' τις ανταύγειες των νερών του Βοσπόρου. Στο ανάκτορο αυτό δεν είχε φυλακίσει και ο ίδιος τον εκθροτισμένο μεγάλο του αδελφό, τον Μουράτ, για χρόνια; Στον Μουράτ απαγορευόταν αυστηρά η έξοδος, αυτός όμως θα συναινούσε σε κάτι τέτοιο. Χρόνια εξάλλου είχε να βγει απ' το παλάτι του. Ήταν ταραγμένοι οι καιροί, περίσσευαν οι συνωμοσίες και οι δολοφονίες. Τι πιο έξυπνο και συνετό απ' το να χτίσει για τον εαυτό του μια μεγαλόπρεπη και καλόγουστη φυλακή; Έτσι θα πορευόταν και κλεισμένος στο Τσιραγάν. Ιδού, όμως, τους είχαν στριμώξει, αυτόν και την οικογένειά του, σε ειδική αμαξοστοιχία και τους είχαν ξαποστείλει στη Θεσσαλονίκη. Ιδιοκτησία του ήταν και αυτή η πόλη, στη δυναστεία του ανήκε. Όπως και να 'χει όμως, δεν ήταν μια Ισταμπούλ.

Όσο ο σουλτάνος Χαμίτ συλλογιζόταν το θέμα, τόσο εμφανίζε σημάδια υποτροπής της παράνοιάς του. Δεν είχε πια καμιά αμφιβολία ότι τον είχαν φέρει εδώ για να τον δολοφονήσουν. Όπου να 'ναι, ανά πάσα στιγμή, θα άνοιγε η πόρτα, θα έμπαιναν μέσα να του περάσουν το κορδόνι στον λαιμό. Στέγνωσε το λαρύγγι του, έτρεμε ολόκληρος απ' τον φόβο. Σηκώθηκε, βρήκε ψηλαφητά το μπουκάλι που είχε αφήσει δίπλα στις πολυθρόνες, ήπια μια γουλιά μεταλλικό νερό, μετά άναψε το τσακμάκι και περιεργάστηκε πάλι το δωμάτιο. Πήγε στην πόρτα, ακούμπησε το αυτί του και αφουγκράστηκε – σιωπή. Ποιον θα στραγγάλιζαν πρώτα, αυτόν ή την οικογένειά του; Πηγαινοερχόταν κι έστηνε αυτί μια στο παράθυρο, μια στην πόρτα. Κάποια στιγμή νόμισε ότι άκουσε βήματα και ομιλίες στον κήπο. Θα πρέπει να ήταν στρατιώτες που περιπολούσαν, αν δεν είναι

όμως; Αν δεν είναι; Η πόρτα, σκέφτηκε, και το μόνο που άκουγε τώρα ήταν οι χτύποι της καρδιάς του που βούιζαν μες στο κεφάλι του, η πόρτα είναι το πιο επικίνδυνο σημείο. Άρχισε να σέρνει τη μια πολυθρόνα προς την πόρτα. Έπρεπε να χρησιμοποιήσει και τα δυο του χέρια γι' αυτή τη δουλειά, αναγκάστηκε να σβήσει το τσακμάκι. Αργά αργά για να μην κάνει κανέναν θόρυβο, στα σκοτεινά, κατάφερε να σύρει τη βαριά πολυθρόνα και να τη βάλει πίσω απ' την πόρτα. Ύστερα, τράβηξε με μεγάλη δυσκολία και τη δεύτερη και την έβαλε δίπλα στην άλλη.

Είχε λαχανιάσει, αν είχε εδώ την κασετίνα του με τα φάρμακα, θα του έκαναν καλό λίγες εισπνοές με κάποιο αιθέριο έλαιο, δεν είχε όμως τίποτα, ούτε καν την κολόνια του, μάρκας Άτκινσον, που δεν την αποχωριζόταν ποτέ. Είχε μόνο την κίτρινη τσάντα, που του είχε δώσει η μικρή του κόρη, λέγοντας «Πατερούλη μου, μου είπαν ότι αυτή είναι η τσάντα με το νερό σας», ακριβώς την ώρα που ανέβαιναν στην άμαξα που θα τους πήγαινε στον σιδηροδρομικό σταθμό. Το παιδί δεν ήξερε βέβαια, αλλά η τσάντα περιείχε πράγματα ασύγκριτα πιο πολύτιμα απ' το νερό, τα οποία όμως δεν είχαν καμιά ωφέλεια τούτη την ώρα. Δεν μπορούσαν να του προσφέρουν βοήθεια οι χρυσές λίρες, τα ρουμπίνια, τα αμύθητης αξίας κοσμήματα, τα φερμένα απ' την Αφρική διαμάντια, που θάμπωναν το μάτι και έδεναν τη γλώσσα όποιου τα κοιτούσε. Ήταν ωστόσο ένα θαύμα: την ύστατη στιγμή, το καημένο το παιδί του είχε διασώσει αυτή την τσάντα απ' τα χέρια της ληστοσυμμορίας που είχε εισβάλει στο παλάτι.

Ήθελε να φιλήσει την κόρη του στο μέτωπο την ώρα που του έβαζε στο χέρι την κίτρινη τσάντα, αλλά δεν ήταν σωστή τέτοια διαχυτικότητα μπροστά σε όλους. Άσε που

μπορεί να επιχειρούσαν να ελέγξουν το περιεχόμενό της – Θεός φυλάξοι. Στην πραγματικότητα εκείνος δεν ήταν άνθρωπος που θα αναχωρούσε απ' το παλάτι, όσο βιαστικά κι αν γινόταν αυτό, χωρίς να πάρει μαζί του μια μικρή περιουσία, ικανή να τους συντηρήσει για πολύ καιρό. Εξ ου και, όντως, είχε πάρει απ' το δωμάτιό του, την τελευταία στιγμή, μια άλλη τσάντα γεμάτη κοσμήματα, χρυσό και χαρτονομίσματα, αλλά, την ώρα που τους ανέβαζαν στην άμαξα, ένας από τους υπηρέτες, τάχα για να τον βοηθήσει, του την άρπαξε απ' το χέρι και εξαφανίστηκε. Τον στενοχώρησε ως τα κατάβαθα της ψυχής του αυτό το επεισόδιο, ταυτόχρονα όμως αποδείκνυε ότι ήταν περικυκλωμένος από προδότες μέσα στο ίδιο του το παλάτι και, ακόμη, πόσο δικαιολογημένη ήταν η καχυποψία του, που θεωρούνταν ως αυτοκρατορική παράνοια. Κανείς δεν παραξενεύτηκε που η τσάντα του νερού είχε κλειδαριά. Διότι όλοι ήξεραν ότι ο ηγεμόνας έπινε το νερό του από σφραγισμένα μπουκάλια τοποθετημένα μέσα σε κλειδωμένη τσάντα, ως μέτρο προστασίας ενάντια σε κάθε είδους απόπειρα δηλητηρίασης, και δε χρησιμοποιούσε για κανέναν λόγο ούτε μπουκαλάκι φαρμάκου που είχε ανοιχτεί. Συναντούσε συχνά πυκνά στον ξένο τύπο την έκφραση αυτοκρατορική παράνοια, μάλιστα είχε ακούσει να την φιθυρίζουν μερικές φορές στο παλάτι, αλλά δεν είχε θυμώσει. Διότι, αν έλεγαν απλώς και μόνο παράνοια, θα ήταν λάθος, αλλά η έκφραση αυτοκρατορική παράνοια ήταν σωστή. Τι θα μπορούσε να είναι πιο φυσικό αυτή την εποχή απ' το να ανησυχεί ένας αυτοκράτορας για τη ζωή του; Οι γαλλικές εφημερίδες το έλεγαν *paranoïa impériale*, άκου τώρα τι βρήκαν να λένε, *paranoïa impériale*, σκέφτηκε. Στην πραγματικότητα, θα ήθελε να μπορούσε να πιάσει έναν

έναν τους λογής γραφιάδες και να τους ρωτήσει: Έχουν δολοφονηθεί ποτέ εστεμμένοι πρόγονοί σας, έχει χάσει τα λογικά του ο αδελφός σας, έχετε επιζήσει από βομβιστικές απόπειρες κατά της ζωής σας, τυχαία, επειδή αργήσατε μόνο ένα λεπτό να μπειτε στην άμαξά σας, λαμβάνετε καθημερινά δεκάδες καταγγελίες για πιθανές φονικές απόπειρες, δολοφόνησαν τον θείο σας κόβοντας τις φλέβες του και κάνοντάς το να μοιάζει με αυτοκτονία; Όλα αυτά είναι οι αλήθειες της ζωής μου. Δε βλέπετε πώς κακοπαθαίνουν οι βασιλιάδες και οι σάχηδες; Ακόμη και τον Ρώσο τσάρο Αλέξανδρο τον σκότωσαν. Πώς εξηγείται ετούτη η *raparoiia impériale*, που πάντα επαληθεύεται; Βρισκόμαστε σε μια εποχή όπου το κεφάλι κανενός εστεμμένου δε στέκει καλά πάνω στους ώμους του.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο εγκατέλειψε τα μαγευτικά παλάτια του Βοσπόρου, που τα νερά του αλλάζουν απόχρωση κάθε στιγμή της μέρας, απ' το μαβί στο πράσινο, από το λουλακί στο πορφυρό, παλάτια που στις προσόψεις τους μετεωρίζονται τα θαλασσοπούλια με ανοιγμένα τα φτερά τους κι οι γλάροι κουρνιάζουν στα πορφυρά τους κιονόκρανα, και έφτιαξε για τον εαυτό του ένα είδος φυλακής, ένα παλάτι περιφραγμένο από ψηλούς τοίχους πάνω σ' έναν λόφο. Έβαλε να κατασκευάσουν τεχνητές λίμνες εκεί, έφερε ζώα κάθε είδους, φύτεψε σπάνια φυτά, έχτισε περίπτερα, ακόμη και μια αίθουσα θεάτρου για ν' ανεβάζουν όπερες Ιταλοί καλλιτέχνες, τους οποίους ενέταξε στο προσωπικό του ανακτόρου· εκεί έζησε πάμπολλα χρόνια και βασίλευσε, χωρίς να βγαίνει έξω, παρεκτός για τις προσευχές της Παρασκευής, διορίζοντας ως *καχφετζιμπασί*, επικεφαλής παρασκευαστή καφέ του παλατιού, άνθρωπο της απολύτου εμπιστοσύνης του –παρ' όλα αυτά, πί-

νοντας καφέ από δυο ξεχωριστά φλιτζανάκια, καθότι ποτέ δεν ξέρεις τι γίνεται-, πίνοντας νερό από σφραγισμένα μπουκάλια, τραβώντας μόνος του το πονεμένο του δόντι για να μην αγιάξει κανείς το στόμα του, βάζοντας γιατρούς που έφερνε απ' την Ευρώπη να ελέγχουν τις διαγνώσεις του προσωπικού του γιατρού, παρακολουθώντας από φωτογραφίες τις αλλαγές, πρωτίστως της Ισταμπούλ και των άλλων πόλεων της αυτοκρατορίας που, όπως ήταν φυσικό, διαρκώς μετασχηματίζονταν, κάνοντας βαρκάδα σε βάρκες με πετάλια στις τεχνητές του λίμνες, ασχολούμενος με τα παγώνια, τους παπαγάλους, τις καλλικέλαδες καρδερίνες, τις γαζέλες στο δάσος του και με τις –Καυκάσιες οι περισσότερες– γυναίκες και τα παιδιά του, χωρίς ωστόσο να αμελεί να παίζει παιχνίδια στην παγκόσμια πολιτική σαν να έπαιζε σκάκι. Έτσι, κατάφερε να σωθεί από τις απόπειρες πραξικοπημάτων κατά της ηγεμονίας του, τις απόπειρες κατά της ζωής του, τις αιματηρές εξεγέρσεις. Και, οπωσδήποτε, χάρη στο δίκτυο των σπιούνων του, που ξαμολημένοι σε κάθε γωνιά της απλωμένης από την Αδριατική ως τον Κόλπο της Βασόρας κι από τον Καύκασο ως την Αφρική αυτοκρατορίας, του έστελναν αδιάκοπα αναφορές.

Ναι, ναι, αυτόν και την οικογένειά του τους είχαν φέρει στη Θεσσαλονίκη, μακριά απ' την πρωτεύουσα, με σκοπό να τους εκτελέσουν. Γι' αυτό ήταν πλέον σίγουρος. Η Θεσσαλονίκη ήταν μια πόλη γεμάτη με πολέμιους του, έβραζε από αντιφρονούντες αξιωματικούς και, εδώ, ήταν διαδεδομένες οι αναρχικές ιδέες στις οποίες είχε παρασυρθεί η Ευρώπη μετά τη Γαλλική Επανάσταση. Ο κόσμος εδώ δε θα 'δινε γρόσι για την εκτέλεση του παντισάχ, μπορεί και να χαιρόταν. Από τη Θεσσαλονίκη άλλωστε δεν είχε προε-

λάσει για να καταλήξει στην Ισταμπούλ ο Στρατός Δράσης³ που τον καθάιρεσε; Τι ειρωνεία της τύχης· από την πόλη αυτήν είχαν ξεκινήσει οι επαναστάτες για να εγκατασταθούν στην Ισταμπούλ και αυτόν τον είχαν ξαποστείλει στον τόπο του ορμητηρίου τους, σ' αυτή την πόλη που μύριζε επανάσταση. Τι παράξενο πεπρωμένο ήταν κι αυτό; Μα, δυσοίωνο ήταν ακόμη και τ' όνομα αυτής της πόλης. Τι σχέση μπορεί να είχε με την Οθωμανική Αυτοκρατορία η δύστυχη αδελφή του Μεγάλου Αλεξάνδρου; Μακάρι να είχαν αλλάξει τ' όνομα αιώνες πριν όταν την είχαν κατακτήσει, αλλά κάτι τέτοιο δεν του είχε περάσει απ' το μυαλό ούτε στη διάρκεια της δικής του βασιλείας. Η πριγκίπισσα τ' όνομα της οποίας είχε πάρει η πόλη, η θυγατέρα του Φιλίππου, είχε γίνει βασίλισσα, αλλά αργότερα δολοφονήθηκε. Είχε κι αυτή, όπως ο ίδιος, χάσει νωρίς τη μητέρα της, ήταν ένα άτυχο παιδί, που μεγάλωσε με μητριά. Θυμόταν τώρα τα βιβλία ιστορίας που διάβαζε στη βιβλιοθήκη του παλατιού και άρχισε να πιστεύει όλο και πιο πολύ ότι αυτός και η άτυχη Θεσσαλονίκη μοιράζονταν κοινή μοίρα. Είχε γεννηθεί την ημέρα που ο πατέρας της, ο Φίλιππος ο Μακεδόνας, νίκησε τους Θεσσαλούς κι έτσι της έδωσε το όνομα «νίκη επί των Θεσσαλών». Σάμπως δική του δεν ήταν και η Θεσσαλία μέχρι πρόσφατα; Όλα έμοιαζαν τόσο πολύ, η Θεσσαλονίκη ήταν μια πόλη που απέπνεε θάνατο και, στο εξής, η ιστορία της θα περιλάμβανε και τη δολοφονία ενός Οθωμανού σουλτάνου.

³ Hareket Ordusu, στράτευμα που οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη για να καταστείλει την εξέγερση της 31ης Μαρτίου 1909. Βλ. Έρικ Τσούρχερ, *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, Αλεξάνδρεια 2004, σελ. 152. [Σ.τ.Μ.]

Αφουγκραζόταν τον κάθε ήχο που ερχόταν απ' τον κήπο με κομμένη την ανάσα. Δεν υπήρχε κανείς έξω από την πόρτα του. Προφανώς όλοι είχαν αποτραβηχτεί στα δώματά τους. Οι καχημένες οι σουλτάνες, οι διάδοχοι, πλάγιαζαν πάνω στις γυμνές σανίδες. Δεν ακουγόταν κιχ.

Μετά, ξαφνικά έγινε ένα θαύμα. Πρώτα ακούστηκε δειλά δειλά μια μελωδία απ' τα πλήκτρα ενός πιάνου που δεν ήταν καλά κουρδισμένο, κι ύστερα μια κρυστάλλινη, νεανική, πεντακάθαρη φωνή άρχισε να τραγουδάει μια άρια. Ήταν η φωνή της μικρής του κόρης, της Αϊσέ σουλτάνας, που κυμάτιζε σαν ένα μεταξωτό σάλι μες στη μουντή ερημιά της έπαυλης, θέλοντας να φτάσει στ' αυτιά του πατέρα της: έλεγε την αγαπημένη του άρια από την Τραβιάτα.

Καθώς κάθε μέρα ξημερώνει, καθώς κάθε μέρα πεθαίνει...

Όπως θα μάθαινε την επομένη, παίζοντας στο πιάνο που είχε απομείνει προσωρινά στον επάνω όροφο, μάλλον επειδή ήταν δύσκολο να μεταφερθεί, ήθελε να του πει, *Αγαπημένη μου πατέρα, είμαι εδώ, δίπλα σου, μην ανησυχείς.*

Ο ηγεμόνας, με δάκρυα στα μάτια, άκουσε την άρια από την Τραβιάτα που τραγουδιόταν στις πιο παράξενες συνθήκες του κόσμου και η αυτοκρατορική παράνοια γλύκανε, διαλύθηκε, σαν ομίχλη του Βοσπόρου που σκορπίζει όσο ανεβαίνει ο ήλιος. Το γερασμένο και κουρασμένο σώμα του, νικημένο από τις αγωνίες και το μακρύ ταξίδι, παραδόθηκε σ' έναν ταραγμένο ύπνο με το τραγούδι της κόρης του.

Το συγχυσμένο μυαλό του έκπτωτου σουλτάνου
– Σκιές και φαντάσματα
– Σεΐχης Ζαφίρ – Η Βασίλισσα Βικτωρία,
τα διαμαντένια σκουλαρίκια και
ο Σέρλοκ εφέντης

ΠΟΣΕΣ ΩΡΕΣ ΤΟΝ ΕΙΧΕ ΠΑΡΕΙ Ο ΥΠΝΟΣ; Δεν μπορούσε να υπολογίσει. Ένωσε να αιωρείται στο κενό και την ίδια στιγμή άκουσε έναν δυνατό θόρυβο. Σαν να είχε χτυπήσει το κεφάλι του σε κάτι ξύλινο· Πέθανα άραγε; σκέφτηκε. Θυμήθηκε τον Ρωμίο πατριάρχη, με την απαλή άσπρη γε- νειάδα· του άρεσε να κουβεντιάζει μαζί του και τον προ- σκαλούσε κατά καιρούς στο παλάτι· αυτός του είχε πει πως ο άνθρωπος δε συνειδητοποιεί τον θάνατό του, παρά μόνο αφού τον θάψουν, όταν κάνει ν' ανασηκωθεί και χτυ- πάει το κεφάλι του στο ξύλινο καπάκι του φέρετρου. Αν ο ιερωμένος είχε δίκιο, σε ξύλο είχε χτυπήσει το κεφάλι του κι αυτός. Ωστόσο, υπήρχαν πράγματα που έπρεπε να λη- φθούν υπόψη: εκείνος ήταν –δόξα σοι– μουσουλμάνος και δη ο χαλίφης του Ισλάμ, διάδοχος του απεσταλμένου του Θεού, δεν μπορεί να είχε ταφεί μέσα σε φέρετρο, ενταφια- ζόταν στη γη με το σάβανο, και μάλιστα σάβανο ανοιγμέ-

νο σ' ένα σημείο, ώστε η σάρκα να έρχεται σ' επαφή με το χώμα.

Καθώς ανασηκωνόταν αργά αργά μες στο σκοτεινό δωμάτιο, στον νου του ήρθε ο σείχης* του. Ο σείχης Ζαφίρ –ας τον αναπαύει και να τον ανταμείβει ο Θεός– που, σε νεαρή ακόμη ηλικία, τον είχε μυήσει στο τάγμα των Σαζελί⁴, του είχε πει μια μέρα: «Χαμίτ, τέκνο μου, το πεπρωμένο όλων των ανθρώπων φυλάσσεται στο επτασφράγιστο βιβλίο, που τα ορίζει όλα όταν γεννιόμαστε. Ιδού, τα πάντα είναι γραμμένα εδώ», και με το χέρι του άγγιξε το πλατύ μέτωπο του νεαρού μαθητή. «Ωστόσο, τέκνο μου, εσύ δε γεννήθηκες με ένα, αλλά με τρία πεπρωμένα. Τρία πεπρωμένα είναι γραμμένα στο μέτωπό σου κι εγώ δε γνωρίζω ποιο θα πραγματοποιηθεί. Ή θα φυλακιστείς ή θα βασιλέψεις ως σουλτάνος της οικουμένης ή θα δολοφονηθείς. Μου φαίνεται, παιδί μου, ότι εσύ θα τα ζήσεις και τα τρία, αυτό συμβαίνει σε ελάχιστους δούλους του Θεού».

Τότε, ο Χαμίτ, κοιτώντας το κάτασπρο γένη του σείχη του, είχε πει: «Ασφαλώς και θα υποκύψουμε στο πεπρωμένο, δάσκαλε, ο δούλος είναι ανήμπορος, ωστόσο από τις πιθανότητες που αναφέρατε η μία φαντάζει πολύ μακρινή».

«Ποια, παιδί μου;» ρώτησε ο σείχης.

«Η βασιλεία» είχε απαντήσει εκείνος, «τα άλλα δύο,

⁴ Şâzeli, μυστικιστικό θρησκευτικό τάγμα του σουνιτικού Ισλάμ. Ιδρύθηκε από τον γεννημένο στο Μαρόκο Εμπούλ Χασάν Ες-Σαζελί στις αρχές του 13ου αι. Η δράση του στην Κωνσταντινούπολη και στα Βαλκάνια τοποθετείται στον 16ο αι. Ο Αμπντουλχαμίτ έφτιαξε για τον σείχη του, τον Ζαφίρ Ελ Μεντενί, τον τεκέ Ερτουγρούλ στη συνοικία Μπεσίκτας, τον οποίο επισκεπτόταν συχνά και ο ίδιος. Πηγή: (Τουρκική) Εγκυκλοπαίδεια του Ισλάμ. [Σ.τ.Μ.]

δηλαδή η φυλακή και η δολοφονία, φαίνονται πολύ πιθανά, αυτή ήταν η μοίρα πολλών μελών της οικογένειάς μας, φοβάμαι όμως ότι η βασιλεία είναι για μένα απόμακρο ενδεχόμενο, βρίσκομαι ένατος στη σειρά της διαδοχής. Στο περρωμένο μου δεν υπάρχει θρόνος, γι' αυτό κι έχω επιδοθεί στο εμπόριο· αγοράζω πρόβατα, τα εκτρέφω, πουλώ το μαλλί, πουλώ το γάλα, ασχολούμαι με ομόλογα, σπέρνω στάρι. Ομολογώ ότι ξοδεύω ένα ελάχιστο μέρος του επιδόματος που παίρνω κάθε τρεις μήνες από το παλάτι, το μεγαλύτερο μέρος το αποταμιεύω και το επενδύω στο εμπόριο». «Το γνωρίζω, τέκνο μου» του είχε πει ο σείχης, «αλλά σημασία έχει πώς θα τα φέρει ο Θεός, το δικό του θέλημα γίνεται, εσύ δεν μπορείς να ξέρεις αν θα ανεβείς στον θρόνο ή όχι».

Τελικά, συνέβη το αναπάντεχο: ανέβηκε στον ένδοξο οθωμανικό θρόνο και βασίλευσε επί τριάντα τρία χρόνια σε μια αυτοκρατορία που εκτεινόταν σε τρεις ηπείρους.

Τώρα, λοιπόν, είχε έρθει, ως φαίνεται, η ώρα της τελευταίας προφητείας. Είχε έρθει η στιγμή που τον ταλάιζε αδιάκοπα κατά την τριαντατριάχρονη βασιλεία του, η στιγμή που αμέτρητες χιλιάδες φορές τον είχε κάνει να τυναχτεί απ' το κρεβάτι λουσμένος σε κρύο ιδρώτα. Ισόβια τον είχε βασανίσει ο θάνατος που ήταν γραμμένος στο μέτωπό του· είχε κάνει τα πάντα για να του ξεφύγει και, τώρα, είχε έρθει να τον βρει σ' αυτό το ξένο, ψηλοτάβανο, θεοσκότεινο δωμάτιο με τ' αμπαρωμένα παντζούρια και τα καρφωμένα παραθυρόφυλλα. Αχρείαστα ήταν πια τα λουτρά με καμφορά, τα ζεστά καταπλάσματα, τα ροφήματα με σιναμική, τα ελιξίρια που έβαζε να παρασκευάζουν εβραίοι γιατροί ειδικά γι' αυτόν, οι βεντούζες, οι καυτηριασμοί ή οι βδέλλες που κάθε άνοιξη μαζί με το

βρόμικο αίμα ρουφούσαν και τους πόνους του – και που τις παρομοίαζε με τους αντιπάλους του. Ο θάνατος, πρόξενος λύπης για όλες τις ψυχές, είχε έρθει με τους δήμιους που κρατούσαν στα χοντρά μαλλιαρά χέρια τους κορδόνια από μεταξωτό μπρισίμι. Στη διάρκεια της εξακοσίων ετών ηγεμονίας της, η οθωμανική δυναστεία είχε παραδώσει στον δήμιο πολλούς σουλτάνους και διαδόχους, με μόνο προνόμιο να μην εκτελούνται όπως οι κοινοί θνητοί διά στραγγαλισμού με χοντρά σκοινιά ή διά αποκεφαλισμού με κοφτερά τσεκούρια, καθότι απαγορευόταν να χυθεί αίμα μέλους της δυναστείας, αλλά –ποιος ξέρει ποιος είχε τη φαινή ιδέα– να στραγγαλίζονται με ένα κομμάτι ακριβό μπρισίμι. Όμως, τον ευαίσθητο λαιμό του ανθρώπου το ίδιο τον έσφιγγε το σκοινί και το μπρισίμι, το σύρμα και το ατλαζένιο κορδόνι μιας κουρτίνας. Την ίδια δουλειά ακόμη θα μπορούσαν να κάνουν οι χερούκλες των αχρείων υποκειμένων που λέγονται δήμιοι. Σε όλη του τη ζωή αναρωτιόταν τι άραγε να ένιωσαν τις τελευταίες τους στιγμές οι πρόγονοί του που είχαν ψυχορραγήσει με ένα μεταξωτό κορδόνι γύρω απ’ τον λαιμό. Ο Οσμάν Β΄ ο Νέος⁵, ας πούμε, κατάλαβε πολύ καλά πόσο κοντινός είναι ο θρόνος με τον τάφο, αφού μέσα σε μια μέρα ανατράπηκε και στραγγαλίστηκε στα μπουντρούμια του Γεντίκουλε, χωρίς κανείς ν’ ακούσει τις κραυγές του... Πώς μπορεί, ο επί γης ίσκιος του Θεού, διάδοχος του Προφήτη, ο χαλίφης που κανείς δεν μπορεί να κοιτάξει καταπρόσωπο και μόνο οι ευγενέστεροι των ευγενών θα μπορούσαν να τον πλησιάσουν –κι αυτό έρποντας– για να του φιλήσουν τον ποδόγυρο, ο ηγεμόνας των τριών ηπείρων,

⁵ Βασίλευσε από το 1618 έως το 1622. [Σ.τ.Μ.]

να παραδοθεί μέσα σε μια μέρα στα βάρβαρα χέρια ανελήτων δήμιων; Φημολογούνταν ότι, προτού εκτελεστεί, ο άτυχος αυτός πρόγονός του είχε υποστεί ανείπωτες κακουχίες, αλίμονο όμως δεν μπορεί να αλήθευαν αυτές οι φήμες. Αδύνατον να αλήθευαν. Θα είχε γυρίσει ο κόσμος ανάποδα.

«Ακούστε με» είπε στους δήμιους, που μες στο σκοτάδι δεν ξεχώριζε τα πρόσωπά τους, «Δεν είμαι εγώ ο σουλτάνος και ο χαλίφης σας στην παρούσα και στη μέλλουσα ζωή; Τι πάτε να κάνετε σ' έναν απόγονο του Οσμάν; Δεν έχετε φόβο Θεού; Αν πείτε πως έχετε πάρει διαταγή, δε θα σας πιστέψω, ο Ρεσάτ εφέντης, ο ομογάλακτος αδελφός μου που κατέχει τώρα τον θρόνο, αποκλείεται να συναινεί στην εκτέλεσή μου... Δε νομίζω... Όχι, όχι... Κατηγορηματικά, όχι... Αποκλείεται».

Μα τι παράξενο ήταν αυτό που του συνέβαινε, μπορούσε να μιλάει με το μπρισίμι τυλιγμένο στον λαιμό, άκουγε τη φωνή του. Δεν ήταν ένα θαύμα του Πολυεύσπλαχνου αυτό; Δεν ήταν απόδειξη του ελέους που έδειχνε στον χαλίφη του ο αφέντης των δύο κόσμων, ο Μωάμεθ με το όμορφο όνομα, που σκορπούσε ευωδιά τριαντάφυλλου στο διάβα του, φέρνοντας στους ανθρώπους λιγοθυμιά;

Βαριαναστέναξε. «Ακούστε!» είπε ξανά. «Ακόμα κι αν είστε δήμιοι, δεν παύετε να είστε παιδιά μου, είστε υπηρέτες μου, ορκιστήκατε να υπηρετείτε την οθωμανική δυναστεία, ο Θεός βλέπει τώρα από ψηλά τι κάνετε. Και λέει, Κόλαση αξίζει σ' αυτούς τους απίστους, δολοφονούν τον χαλίφη μου. Παιδιά μου, ακούστε, με συκοφαντούν και με κακολογούν, μην τους πιστεύετε, εγώ θα σας πω την αλήθεια: Τον Κάιζερ Γουλιέλμο, που με επισκέφθηκε δύο φορές, και μάλιστα έφτιαξε τη θαυμασία γερμανική

κρήνη μπροστά στο παλάτι του Τόπκαπι, τον κατηγορήσαν πως έκλεψε τα διαμάντια της βασίλισσας Βικτωρίας, μόνο και μόνο επειδή είναι φίλος μου· εγώ αντιτέθηκα σ' αυτό και εγγυήθηκα για τον κάιζερ. Είπα πως, αν κάποιος μπορούσε να διαπράξει μια τέτοια αθλιότητα, αυτός θα ήταν ο Ρώσος τσάρος Αλέξανδρος ή, επίσης, ο αυτοκράτορας Ναπολέον Γ', κι ας είχε φερθεί πολύ φιλικά στον θείο μου στο Παρίσι. Παρότι ήξερα ότι θα εξοργίσω τις Μεγάλες Δυνάμεις, μάρτυς μου ο Θεός, δεν παρεξέκλινα από τον δρόμο της αρετής και της φιλαλήθειας. Και δεν αρκέστηκα σ' αυτό, υποσχέθηκα σ' έναν άνθρωπο παρασάγγας ανώτερο από τους χιλιάδες κατασκόπους μου σ' όλο τον κόσμο, ικανό να τους κάνει ζάφτι σαν κοπάδι πρόβατα με την ευφυΐα του, τον Σέρλοκ εφέντη, δέκα πουγκιά οθωμανικές χρυσές λίρες για να ξεδιαλύνει το μυστήριο.

»Μπορεί, τώρα, εσείς να νομίσετε πως το άτομο που μεσολάβησε για να έρθω σ' επαφή με τον διάσημο κατάσκοπο ήταν ο βοηθός του, ο δόκτωρ Ουάτσον. Όχι, λόγω τιμής, όχι. Για τη μεσολάβηση είχα παρακαλέσει, εγώ, προσωπικά, τον δημιουργό του Χολμς, έναν Εγγλέζο συγγραφέα ονόματι Κόναν Ντόυλ. Τον είχα καλέσει στην Ισταμπούλ, του εξέφρασα την επιθυμία μου και, όταν υποσχέθηκε ότι θα βοηθήσει, του απένειμα το Παράσημο του Τάγματος του Μετζιντιέ και τη σύζυγό του, που τριγυρνούσε με έξιωμα και ντεκολτέ, την παρασημοφόρησα με το Μετάλλιο του Τάγματος της Ευσπλαχνίας. Οι Εγγλέζοι είναι πανέξυπνοι, ο πιο έξυπνος λαός του κόσμου, ποτέ δεν τους είχα εμπιστοσύνη. Ήμουν νέος ακόμη όταν πήγα στο Λονδίνο, με είχε πάρει μαζί του ο θείος μου, ο σουλτάνος Αζίζ, αιωνία του η μνήμη. Εκεί διαπίστωσα τις ικα-

νότητές τους. Υποδέχθηκαν τον θείο μου στο Λονδίνο με μια λαμπρότητα που δεν είχε προηγούμενο. Η βασίλισσα Βικτωρία τού έδειξε απέραντο σεβασμό και του απένειμε το Παράσημο της Περικνημίδας, κατόπιν όμως ανέτρεψαν τον θείο μου για να ανεβάσουν στον θρόνο τον αδελφό μου τον Μουράτ. Τον είχαν μύσει στη μασονία τον Μουράτ. Ο θείος μου δεν εξυπηρετούσε τους σκοπούς τους, ήθελαν να απαλλαγούν από αυτόν, ο αδελφός μου, από την άλλη, ήταν μασόνος και τον θεωρούσαν δικό τους. Σκεφτείτε ότι, στην τελετή της στέψης του, έβαλε την μπάντα να παίξει τον αγγλικό εθνικό ύμνο, το φαντάζεστε αυτό; Θαρρείς και ήμασταν εδώ Αγγλία. Ύστερα, όμως, ο αδελφός μου έχασε τα λογικά του, άρχισε να στέκει ακίνητος με καρφωμένο το βλέμμα του σε τοίχους, να λέει παράλογα πράγματα, να γελάει μόνος του, η βασιλεία δεν ωφέλησε ούτε τον ίδιο ούτε τον Εγγλέζο. Ο θρόνος, όπως είχε προβλέψει ο σεΐχης μου, έμεινε σε μένα, που δε με ήθελε κανείς, και από την ημέρα εκείνη με καταδιώκουν· επί τριάντα τρία χρόνια επιδόθηκαν σε έναν μοναδικό σκοπό, συνεργαζόμενοι οι μέσα και οι έξω: πώς θα ανατρέψουμε αυτόν τον άνθρωπο.

»Ακούστε, σας λέω πώς έχουν στ' αλήθεια τα πράγματα, δώστε προσοχή. Ιδού, λοιπόν, αυτός ο εξυπνότερος των Εγγλέζων, ο ντετέκτιβ Σέρλοκ εφέντης, βρήκε τα ίχνη των κλεμμένων διαμαντιών. Πού να φανταστεί κανείς αυτό που είχε γίνει! Ο πατέρας μου, ο μακαρίτης σουλτάνος Μετζίτ, είχε στείλει στη βασίλισσα Βικτωρία μια καρφίτσα στολισμένη με πολύτιμα πετράδια. Η βασίλισσα έβαλε να χρησιμοποιήσουν τα διαμάντια της καρφίτσας για να της φτιάξουν σκουλαρίκια. Ο χρυσοχόος της Αυλής, όμως, όντας άνθρωπος φαύλος, είχε αλλάξει τα πολύτιμα πετρά-

δια με ψεύτικα και πιάστηκε στα πράσα την ώρα που κανόνιζε να τα πουλήσει στην Πρωσία. Έτσι, αναμείχθηκε στην υπόθεση το όνομα του κάιζερ Γουλιέλμου. Ο ανθρωπάκος δεν έφταιγε σε τίποτα. Οι Γερμανοί είναι τίμιοι, να ξέρετε. Αν η Βικτωρία είχε ανοιχτά τα μάτια της, αν είχε βάλει τους κατασκόπους της να παρακολουθούν το προσωπικό του ανακτόρου, τίποτα από αυτά δε θα είχε συμβεί και κανείς δε θα είχε κακοκαρδιστεί. Εγώ, δεν ήμουν τόσο αφελής, παρακολουθούσα τον κάθε ψίθυρο, την κάθε αναπνοή στο παλάτι, αλλά, τελικά, πιάστηκε εξαπίνης. Ναι, σεΐχη μου, το πεπρωμένο φυγείν αδύνατο. Όλα όσα είπες έγιναν: βασίλευσα, φυλακίστηκα, και τώρα πεθαίνω στα χέρια αυτών των αγριανθρώπων. Βοήθεια, ω μουσουλμάνοι!».

Εκεί που χτυπιόταν και πάλευε, ξάφνου έμεινε ενεός: κανείς δεν ήταν στο δωμάτιο, κανένα μπρισίμι δεν ήταν τυλιγμένο στον λαιμό του. Είχε πέσει χάμω στο ξύλινο πάτωμα και είχε χτυπήσει ελαφριά το κεφάλι του, αλλά εξακολουθούσε να μην καταλαβαίνει πού βρισκόταν. *Μα πού είμαι; Δεν είμαι στα διαμερίσματά μου στο Γιλντίζ, ούτε σε άλλο παλάτι. Πού βρίσκομαι και τι είναι τούτο το θεοσκότεινο δωμάτιο; Τι γυρεύω εδώ; Τι γυρεύει ένας σουλτάνος σ' αυτό το δωμάτιο;...*

Ασφυκτιούσε. Ένωσε αίφνης το ευλογημένο χέρι του σεΐχη Ζαφίρ να αγγίζει το μέτωπό του, γαλήνεψε ακούγοντας τα λόγια που του έλεγε πάντοτε για να κατευνάξει τους φόβους που τον βασάνιζαν: *Μην ανησυχείς, παιδί μου, τίποτα από όλα αυτά δε θα έχει απομείνει μόλις λάμψει το φως της ημέρας. Λέγεται ότι η νύχτα είναι η ώρα των σκιών και των φαντασμάτων. Η σκοτεινιά της νύχτας σε παρασύρει σε ψευδαισθήσεις. Αύριο είναι μια καινούρια*

μέρα. Καθώς ο ύπνος τον τραβούσε στα σκοτεινά νερά του, ο σείχης του του απήγγελε το Στάδιο Αλαμ-Νασσράχ⁶:

(Ω, Προφήτη) Μα δεν σου έχουμε ανοίξει το στήθος σου για καθοδήγηση; Και σε απαλλάξαμε από το βάρος σου, βάρος που πονούσε την πλάτη σου; Κι ανυψώσαμε την υπόληψή σου; Έτσι –βέβαια– με κάθε δυσκολία υπάρχει ανακούφιση. Ναι –οπωσδήποτε– με κάθε δυσκολία υπάρχει ανακούφιση. Γι' αυτό, όταν σχολάζ απ' τη δουλειά σου, να προσπαθήσεις όσο μπορείς στη λατρεία του Αλλάχ. Και προς τον Κύριό σου στρέψε όλο τον ζήλο σου με αφοσίωση.

⁶ «Μα δεν ανοίξαμε;», 94ο Στάδιο του Κορανίου. Από τη μετάφραση της Επιτροπής Αράβων Ελληνιστών Καθηγητών του Ισλαμικού Πανεπιστημίου του Καΐρου Αλ-Αζχάρ, Αθήνα 1987. [Σ.τ.Μ.]